

uitgeverij atlas contact

Murakami-leesclub-informatie-map

p. 2 – Draaiboek

p. 3 – Quizvragen

p. 4 – Leesclub- c.q. discussievragen

p. 5 - Achtergrondinformatie

Murakami-leesclub-avond

Vorbereiding

We hebben heel goede ervaringen opgedaan met de leesclubs op het Murakami-festival. Het boek *De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimsjaren* is bijzonder geschikt voor een leesclub. Het is een beetje geheimzinnig en veel thema's. Het nodigt uit tot discussie! Ter ondersteuning hebben we voor de leesclubleider discussievragen & een informatiemap ter beschikking.

Onze ervaring leert dat lezen & eten een geweldige combinatie is. Als er hapjes en drankjes worden geserveerd is men over het algemeen bereid daarvoor een goede prijs te betalen. Dat varieert van een wijntje en borrelhapjes (€ 7,50) tot en met complete sushi-maaltijden (€ 40). Vergelijk het met een museum, waar men morrend € 8,50 voor een kaartje betaalt, maar fluitend € 10 voor koffie met een broodje neertelt. Uiteraard verkoop je elke deelnemer ook nog het boek!

Tijdpad

Reken op minimaal 6 – 8 weken vanaf het moment dat je de leesclub aankondigt. Dan heb je een aantal weken voor de kaartverkoop. Wij gaan uit van ongeveer vier weken leestijd bij deelnemers.

De tasjes & boeken

Geef *vantevoren* aan hoeveel kaartjes je denkt te verkopen, wij sturen tasjes, boeken & een fles sake. Alleen voor de boeken krijg je een factuur. De tasjes & sake zijn voor onze rekening. De fles sake is voor op de avond zelf (zie onder).

De leesclubleider

Voor de leesclubavond heb je een locatie nodig en een leesclubleider. Het zoeken van een leesclubleider is wellicht de grootste uitdaging. Informeer bij de bibliotheek of ze mensen weten, of bij een bekende leesclub, of wie weet ken je een klant die Murakami-fan is? Wil je een leesclubleider die op het Murakami-festival is geweest? Zoals Luk Van Haute, Auke Hulst, Joost de Vries, Ellen Deckwitz of A.H.J. Dautzenberg? Benader ze via SSS!

De avond zelf

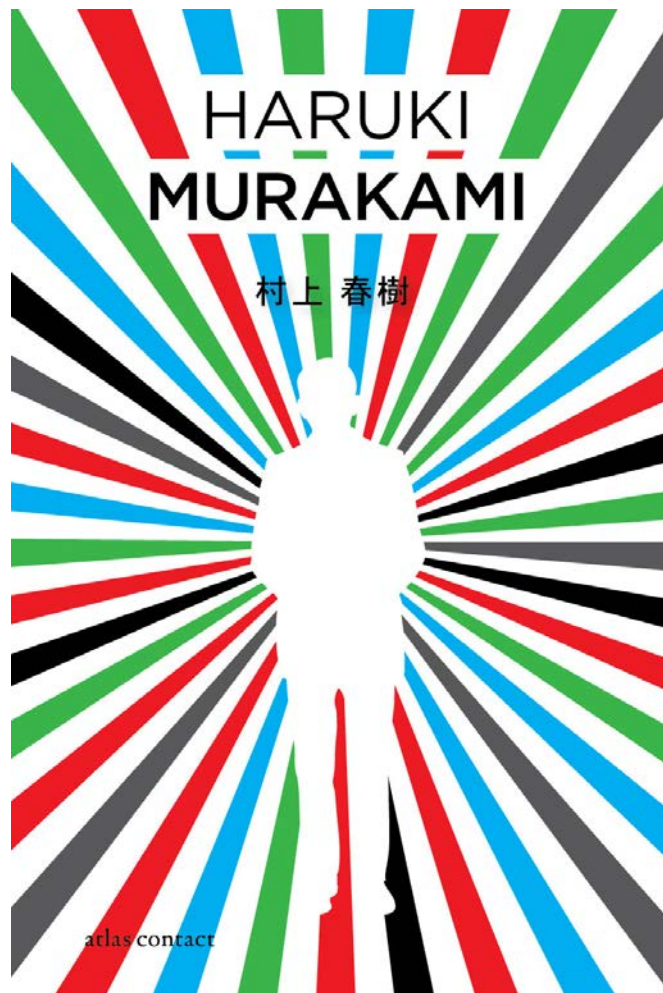
Het idee achter de fles sake die we opsturen is als volgt: aan het begin van de leesclubavond, stelt de leesclubleider een aantal quizvragen over het boek. (wij leveren die quizvragen aan). De deelnemer die de vraag goed beantwoordt, krijgt een glaasje sake. Het is een manier om even het ijs te breken.

Quizvragen

1. Welke componist schreef het muziekstuk waar de titel van *De kleurloze Tsukuru tazaki en zijn pelgrimsjaren* naar verwijst?
 - a. Beethoven
 - b. Mozart
 - c. Richard Strauss
 - d. **Franz Liszt**
2. Welk boek vernoemde Murakami naar een Beatles-liedje?
 - a. Ten zuiden van de grens
 - b. Spoetnikliefde
 - c. **Norwegian wood**
 - d. After dark
3. Hoe spreek je 1Q84 uit?
 - a. Negentienvierentachtig
 - b. **Kuutienvierentachtig**
 - c. Eenkuvierentachtig
 - d. Iekuvierentachtig
4. Aan welke universiteit doceert Murakami een gedeelte van het jaar?
 - a. Academie van Sotsji
 - b. **Universiteit van Hawaï**
 - c. Universiteit van Tokyo
 - d. Harvard
5. Hoeveel exemplaren van *De kleurloze Tsukuru Tazaki* zijn er in 2013 in Japan verkocht?
 - a. **985.000**
 - b. 795.000
 - c. 595.000
 - d. 1.985.000
6. Wat was de naam van het jazz-café dat Murakami had?
 - a. **Peter Cat**
 - b. Peter Mouse
 - c. Peter Rabbit
 - d. Peter Dog
7. Welke schrijver werd door Murakami niet in het Japans vertaald?
 - a. Raymond Carver
 - b. **Ernest Hemingway**
 - c. J.D. Salinger
 - d. F. Scott Fitzgerald
8. Welke literaire prijs won Murakami nooit?
 - a. Tanizaki Prijs for *Hard-Boiled Wonderland en het einde van de wereld*
 - b. Yomiuri Prijs for *De opwindvogelkronieken*.
 - c. World Fantasy Award for *Kafka op het strand*
 - d. Yumiyochi Prijs voor *1Q84*

Leesclub- cq discussievragen

1. Wie is de kleurloze en waarom wordt hij zo genoemd? Vind jij hem ook kleurloos?
2. Alle personages hebben kleuren als bijnaam, passen de kleuren waarnaar ze genoemd zijn ook bij hun karakters?
3. Wat is de betekenis van het verhaal van Haida
4. En zijn kleur? Wat zegt die over hem?
5. Wat is betekenis van stations in het leven van Tsukuru?
6. Waarom vraagt hij zich niet af waarom hij zo plotseling uit zijn vriendengroep wordt verstoten?
7. Wat vindt je van de verklaring van de drie overgebleven vrienden voor de gebeurtenissen uit hun jeugd? Verklaren die echt wat er is gebeurd?
8. Is Tsukuru Tazaki schuldig aan wat er met Witje is gebeurd?
9. Wat gebeurt er aan het einde met Tsukuru?

cultuur

Vrijdag 10 januari 2014

The illustration features a stylized, textured face of a person, possibly a geisha, in shades of brown and tan. Overlaid on the left side of the face is a grid of rectangular tiles, each containing a number in Japanese kanji. The tiles are arranged in a pattern that suggests a traditional Japanese board game, specifically a Ganzenbō (a type of board game played with numbered tiles). The numbers on the tiles include 二, 三, 四, 五, 六, 七, 八, 三十三, 三十四, 三十五, 三十六, 三十七, 三十八, 三十九, 五十六, 五十七, 五十八, 五十九, 六十, 六十一, 六十二, and 六十三. The overall style is artistic and evocative, with a focus on texture and color.

Thuis bij Murakami op Hawaii

Ter gelegenheid van de vertaling van de nieuwe roman van Haruki Murakami (zondag 65) een extra boekenbijlage met een lang interview over zijn leven en werk. Plus portretten van zijn lezers, recensies, columns en natuurlijk het eerste Murakami-ganzenbord.

MURAKAMI SPECIAL

C12 Interview 'De kiezen de storm niet, de storm kiest ons' | **C15 Recensie** Een omgekeerde Don Quichot |
C16 Column A.H.J. Dautzenberg prijst de sprinter | **C17 Engagement** Murakami en de wereld | **C18 Ganzenbord**

'We kiezen de storm niet, de storm kiest ons'

Interview

De assistent wilde geen vragen over politiek en een strak tijdschema, maar op Hawaï toont Murakami zich zeer flexibel en vriendelijk.

Door Auke Hulst

Een logischer plek om Haruki Murakami te treffen dan Hawaï is nauwelijks denkbaar: halverwege Japan en het vasteland van Amerika, op een archipel die tegelijk echt en illusoir is. Het is december, en Murakami zit in de laatste weken van zijn gastschrijverschap aan de Universiteit van Hawaï. Hij houdt kantoor in Moore Hall, een leerfabriek in de heuvels boven Honolulu. Het betonnen trappenhuis ligt vol bouwmaterialen en stof, aan het stucwerk haal je zo je nette jasje open, het behang bladdert, de tegelvloeren herinneren aan grootmoeders pannenlappen. Posters voor *Cool Japan* en *Japanese Careers* hebben hun kleuren prijsgegeven aan de tijd. In de verte prikken de stervende hoteltorens van Waikiki Beach in een Hockney-blauwe lucht.

Al vijfendertigjaar bereist Murakami een eigen universum waarin de grens tussen het aardse en surreële poreus is geworden. Hij schrijft over buitenstaanders die leven in een stedelijke wereld die is samengesteld uit gelijke delen Japanse en Amerikaanse cultuur. Spirituele detectives. De nieuwste roman van de gedooftverfde Nobelprijswinnaar is *De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimsjaren*, waarin de titelfiguur zonder waarschuwing of verklaring wordt verstoten door een bijzonder hechte vriendengroep. De pijn heeft zich door de jaren in zijn binnenste verhard, tot een nieuwe vriendin hem dwingt te onderzoeken wat er nu eindelijk in zijn studententijd is voorgevallen.

Murakami, 64 inmiddels, blijkt een kleine, afgetrainde man die je liever de hand schudt dan dat hij voor je buigt. Hij draagt een korte broek - een straatschoffie met een vroeg oud hoofd. De kamer waarin hij me binnen noot is hooguit anderhalve bij twee meter groot. De inrichting is spartaans: een boekenkastje met eigen werk en een stalen bureau waarop een foto van zijn literaire held Franz Kafka rondslingerd. Murakami spreekt afgemeten Engels met een topzwaar accent, soms met lange pauzes waarin hij zich helemaal in zichzelf lijkt terug te trekken, zijn woorden en gedachten wegend. Lachen kan hij gelukkig ook.

Ik lees hem een passage voor uit *Waarover ik praat als ik over hardlopen praat* (2007), zijn boek over romanschrijven, het lopen van marathons, en de parallellen tussen die twee. Daarin omschrijft Murakami zichzelf als een werkpaard, niet een racepaard. 'Om de bron van creativiteit te bereiken moet ik met een beitel in de hand de rotsen splijten.' Met de jaren, schrijft hij, heeft hij zich zowel fysiek als technisch de vaardigheden aangeleerd om snel nieuwe bronnen te vinden. Wat deed in het geval van *De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimsjaren* het water stromen?

Murakami: 'Dit boek is ontstaan uit een simpel gegeven. Of beter: een wond. Tsukuru Tazaki wordt verstoten door vrienden, iets wat mezelf ook is overkomen. Niet één keer, maar vaker, en vooral op latere leeftijd. Je zou over een patroon kunnen spreken. Ik ben zeer onafhankelijk, volledig gericht op de eisen van mijn werk. Daar voelen sommige mensen zich uiteindelijk niet prettig bij. Ze keren zich

FOTO AUKE HULST

‘Bij ons in de winkel gaan we voorbespreken, met sushi en soep erbij’

Hubert van Belois (38), boekhandelaar te Rotterdam is een van de 500 deelnemers aan het door tijdschrift *Das Magazin* georganiseerde Murakami-festival. De deelnemers, die *De kleurloze Tsukuru Tazaki* e zijn pelgrimsjaren al een maand in bezit hebben, gaan op verschillende Amsterdamse locaties in gesprek over het boek. „We rijden zaterdag met een groepje van tien man naar Amsterdam – klanten van onze Rotterdamse boekhandel, met wie we eerst het boek gaan bespreken. Bij ons in de winkel, met sushi en soep erbij. Toen ik van het festival hoorde, heb ik met-

een tien kaartjes gekocht. Het organiseren kost ons iets, maar dat betaalt zich wel uit. „Zelf vond ik het een prachtig boek, en heel toegankelijk voor wie Murakami nog niet kent. Het melancholische, zoekende van die hoofdpersoon trekt me aan. Maar ik ben misschien een wat kritiekloze fan. Ik hoop dat we het flink oneens zijn, anders heb je maar een korte avond. En andere invalshoeken zijn altijd leersaam: zo bouw ik als boekhandelaar kennis op over de smaak van mijn klanten.” (Thomas de Veen)

af. Hoe onafhankelijk ik ook ben, die afwijzing kwetst me.”

Als het u op latere leeftijd overkwam, waarom dan toch gekozen voor een jongere hoofdpersoon?

„Jonge mensen zijn kwetsbaarder. Ervaringen zijn nieuw en vers en dat biedt meer mogelijkheden ze te onderzoeken. Maar eerlijk gezegd had ik ook het gevoel dat mensen van mijn leeftijd minder het recht gegund is om diep gekwetst te zijn. Pijn heb je maar te verbergen. Lezers zouden met een oudere hoofdpersoon minder makkelijk kunnen meevoelen.”

Het boek vertelt over zowel de kracht als het gevaar van intense vriendschappen. In eerder werk, met name ‘Norwegian Wood’ (1987), speelt het destructieve potentieel van vriendschap ook al een rol. „Vriendschap is ingewikkeld. Toen ik jong was, had ik voldoende vrienden, maar onze levens zijn te veel veranderd. Nieuwe vrienden maken is lastig. Schrijven is een eenzaam vak, geschikt voor egoïsten. Mensen houden misschien van boeken, maar van de persoonlijkheid van een schrijver?”

U heeft uzelf weleens als ‘saai’ en ‘niet al te slim’ omschreven. Soortgelijke dingen denkt de ‘kleurloze’ Tsukuru Tazaki over zichzelf.

„Ik weet dat als ik schrijf, ik anders ben dan anderen. Maar zodra ik wegliep van mijn schrijftafel ben ik niets bijzonders. Het bureau is voor mij wat de telefooncel is voor Superman, met dien verstande dat Superman in zijn dagelijkse kloffe alleen maar doet of hij doorsnee is. Ik ben het. Zeker als tiener dacht ik wat Tsukuru Tazaki denkt. Welke bijzondere gaven heb ik nou helemaal? Geen enkele.”

Maar laat dit boek niet zien dat Tsukuru Tazaki helemaal niet kleurloos is? Verbaasd: „Denk je?”

Misschien bent u ook niet zo kleurloos? „Hm...” Na lang nadenken: „Dat zou ik niet durven zeggen.”

Namen spelen een belangrijke rol in dit boek. Iedereen in de groep heeft een kleur in zijn naam, behalve Tsukuru. „Het vraagstuk van namen heeft me lang beziggehouden. In mijn eerste boeken hebben de personages geen namen, in de traditionele zin. De verteller is altijd een naamloze ik – *boku* –, anderen heten J of de Rat. Ik voelde me opgelaten bij het idee iemand een naam te moeten geven. Alsof ik me de rol van God wilde aanmeten. Dat zegt, denk ik, vooral iets over mijn verhouding tot mijn schrijverschap. „Ik was schrijver, maar ik voelde me ongemakkelijk bij dat idee. Niet dat ik twijfelde over mijn vaardigheid, zeker niet, ik twijfelde of ik mezelf wel schrijver kon noemen. Uiteindelijk besloot ik een realistische roman te schrijven, *Norwegian Wood*. Als je realisme ambieert, worden namen belangrijk. Het was een uitdaging aan mezelf. Zogaat het eigenlijk bij elk boek: ik leg de lat mentaal op een bepaalde hoogte, en neem me voor die hoogte te halen. Als het boek voltooid is, is er de voldoening.”

‘De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimsjaren’ is de meest traditionele roman die u heeft geschreven sinds ‘Norwegian Wood’. Over dat boek heeft u ooit gezegd dat het een bewuste poging was door te breken naar de mainstream. Tegenwoordig verkoopt u miljoenen exemplaren wereldwijd, dus doorbreken lijkt me niet langer de motivatie.

„Vóór *Norwegian Wood* verkocht ik gegaandeerd 100.000 exemplaren. Niet slecht, maar ik voelde dat ik veel meer mensen zou kunnen bereiken. Ik ben ambitieus, ook wat dat betreft. *Norwegian Wood* was de koevoet waarmee ik de poort kon openbreken. En na dat boek, zei ik tegen mezelf: oké, dit kan ik dus, maar het is niet wat ik wil. Ik was nog steeds dezelfde schrijver, en daaraan moest ik recht doen. Waarom ik nu toch weer getrokken word door het realisme, kan ik niet zeggen. Ik heb niets te bewijzen. Misschien is het omdat ik ouder ben? En wat kan het eigenlijk ook schelen? Ik ben nergens bang voor. Ik kan schrijven wat ik wil.”

Ik had het gevoel dat het een reactie was op *1q84* (2009), het complexe drieluik dat u vóór dit boek schreef.

„Ik wilde zeker niet direct nóg zo’n boek schrijven! Toen ik aan *1q84* begon, was het maar een klein idee. Iemand stapt uit een taxi en klimt van een verhoogde snelweg naar beneden. Wat gebeurt er? Dat idee kreeg ik toen ik op een snelweg in Tokio vast kwam staan. Daarna groeide en groeide het onder mijn handen. Of dat me zorgen baarde? Nooit. Ik had geen idee waar het naartoe ging, maar dat houdt me nieuwsgierig. Het niet-weten is de motor.”

U werkt zonder plot, zonder synopsis?

„John Irving vertelde me ooit dat hij het eindpunt van zijn romans niet kent, maar wel piketpalen slaat. Ik heb geen enkele bewegwijzering. Het is reizen zonder landkaart. Het enige wat ik nodig heb is zelfvertrouwen – het geloof dat ik ooit, op een dag, het verhaal waaraan ik begin ook daadwerkelijk zal kunnen beëindigen. Voordat ik die kracht in mezelf voel, begin ik niet eens.”

Norwegian Wood zou voor Murakami geen onverdeelde zegen zijn. Het boek was zo’n verpletterend succes in eigen land, dat hij er zich niet langer prettig voelde. Hij ontvluchtte de aandacht en woonde acht jaar in het buitenland, in Italië, Griekenland en, vooral, Amerika. Ook gaf hij steeds minder interviews. Hij vergaarde de reputatie van iemand die met tegenzin spreekt en lastig te interviewen is, een beeld dat door hem zelf niet wordt ontkracht.

De deur van zijn kamer in Moore Hall is niet behangen met Japanse noren-gordijntjes, maar met een gelamineerd vel waarop een uitdrukkelijk verbod op opnamen en fotograferen van de gastschrijver staat. En voorafgaand aan het gesprek had zijn assistente vanuit Tokio strikte instructies gezonden: geen seconde langer dan de vooraf afgesproken tijd, en géén politieke onderwerpen graag. Op beide punten zal Murakami verrassend flexibel blijken.

„Soms beleef ik zelfs plezier aan interviews. Als schrijver ben je nooit zo goed verbaal als op papier, maar ik moet het zo

Vergelijk me met de verteller die in een donkere grot de hollen mensen moed insprekt en wapent tegen de nacht

nu en dan proberen. Lezers willen een stem horen bij het werk. Ik moet er simpelweg voor waken dat het er te veel worden. Allemaal een kwestie van discipline.”

Is er angst teleur te stellen?

„Wie? Mezelf? Ik ben geen geestige of overdreven intelligente man. Dus ik verwacht niet dat ik heel scherp uit de hoek ga komen. Als je jezelf goed kent, kun je jezelf moeilijk teleurstellen.”

Uw werk is heel intuïtief. Erover praten kan tot creatieve verlamming leiden.

„Daar ben ik niet bang voor. Weet je, mijn brein is nogal eigenaardig. Als ik aan het schrijven ben, kan ik het in tweeën splitsen. Dat ontdekte ik tijdens het schrijven van *Hardboiled Wonderland* en *het einde van de wereld* (1985). Dat boek bestaat uit twee parallelle werelden. Ik had geen idee hoe die uiteindelijk bij elkaar zouden komen en hoe ze zich tot elkaar zouden verhouden. Maar ik voelde intuïtief dat het goed zou komen. Ik zou tegelijk games kunnen programmeren én spelen, zonder dat ik, de speler, zou weten hoe ik, als programmeur, het spel bedoeld heb.”

Hawaii is een interessante locatie. Een groot deel van de eilanders heeft Japanse wortels, maar tegelijk is er de herinnering aan Pearl Harbor.

„Ik woon hier vooral omdat het vanuit Tokio maar zes uur reizen is. Mijn moeder is negentig en sukkel met haar gezondheid. Als ze fitter was geweest, had ik mogelijk in New York of Berlijn gewoond.”

Evengoed toeristische bestemmingen die anonimiteit impliceren.

„Dat is waar. Wat ik fijn vind aan Hawaii is dat het er onrealistisch uit ziet en toch echt is. De mensen die er wonen en werken zijn echte mensen, met echte levens, al zien toeristen vooral een sprookjesland.”

U sprak over discipline. Hoe ziet uw schrijfdag eruit?

„Ik sta vroeg op, om een uur of vier, en werk minimaal vier à vijf uur per dag. Elke dag. Soms zelfs tien uur, maar dat is zeld-

zaam. Het is een fysiek veeleisende bezigheid, dus ik probeer fit te blijven door dagelijks hard te lopen en te zwemmen. Zonder fysieke kracht geen discipline; zonder discipline geen fysieke kracht. Om tien uur ga ik naar bed. Voor mij geen nachtleven.”

Voelt u zich ooit schuldig over uw manier van leven?

„Mensen verwachten misschien dat schrijvers kleurrijker zijn. Zoals Hemingway, Fitzgerald of Dostojevski. Maar zo ben ik niet.”

Ik bedoel eigenlijk: jegens uw vrouw of vrienden. Schrijvers zijn vaak ontoegankelijk. Ze leven in hun hoofd.

Hij lacht: „Wie zich daarover schuldig voelt, zal niet lang schrijven! Al moet ik zeggen: voor mijn veertigste was ik flexibel. Met het jonge lichaam valt nog te werken, later wordt discipline doorslaggevend. Mijn voldoening komt uit het werk, en een paar kleine liefhebberijen, zoals het verzamelen van vinyl.”

Met het uithoudingsvermogen van Murakami zit het wel goed. In 2014 viert hij vijfendertig jaar schrijverschap, een lange carrière waarin hij zelden blijk heeft gegeven van afgenomen vitaliteit. Een carrière die, naar eigen zeggen, ontstond als bij donderslag. Eind jaren zeventig zat hij in het Jingu Stadion, waar zijn favoriete honkbalteam, de Yakult Swallows, een middagwedstrijd afwerkte. Precies op het moment dat slagman Dave Hilton het tweede honk rondde, dacht Murakami: ‘Ik ga een roman schrijven. Dat kan ik.’ Murakami runde in die tijd een jazzbar met zijn vrouw. Hij was 29.

Wanneer ik suggereer dat dat verhaal toch iets te fraai is, protesteert Murakami. „Nee, zo ging het. Heus. Het was alsof er veren uit de lucht vielen, en ik mijn handen maar hoefde uit te steken om ze op te vangen. Mijn eerste romans, *Hear the Wind Sing* en *Pinball, 1973* (op instructie van Murakami niet buiten Japan uitgebracht) schreef ik tussendoor, op misschien twintig procent van mijn vermogen. Toen besloot ik de club te sluiten, en me volledig op schrijven toe te leggen.”

Het boek dat u vervolgens schreef, ‘Jacht op het verloren schaap’ (1982), heeft alle elementen die in uw werk zijn blijven terugkeren. De outsider die een speelbal van omstandigheden wordt, de intuïtieve opbouw, het magisch-realisme.

„Je zegt: magisch-realisme, maar voor mij is het zo echt als de wereld. Het is mijn realisme. Murakami-realisme. Het valt me op dat vooral Europeanen en Amerikanen erg bezig zijn met labels. Magisch-realisme. Postmodernisme. Noem maar op. Aziatische lezers staan daar nooit bij stil.”

In ‘Kafka op het strand’ (2002) schrijft u: ‘Wanneer je uit de storm tevoorschijn komt, zal je niet dezelfde persoon zijn als degene die de storm inliep. Dat is waar die storm over gaat.’

Glimlach. „Oja, dat herinner ik me.” Serieuzer: „Ik wil zelf veranderen tijdens het schrijven van een boek. Als de reis niets

Lees verder op pagina C14

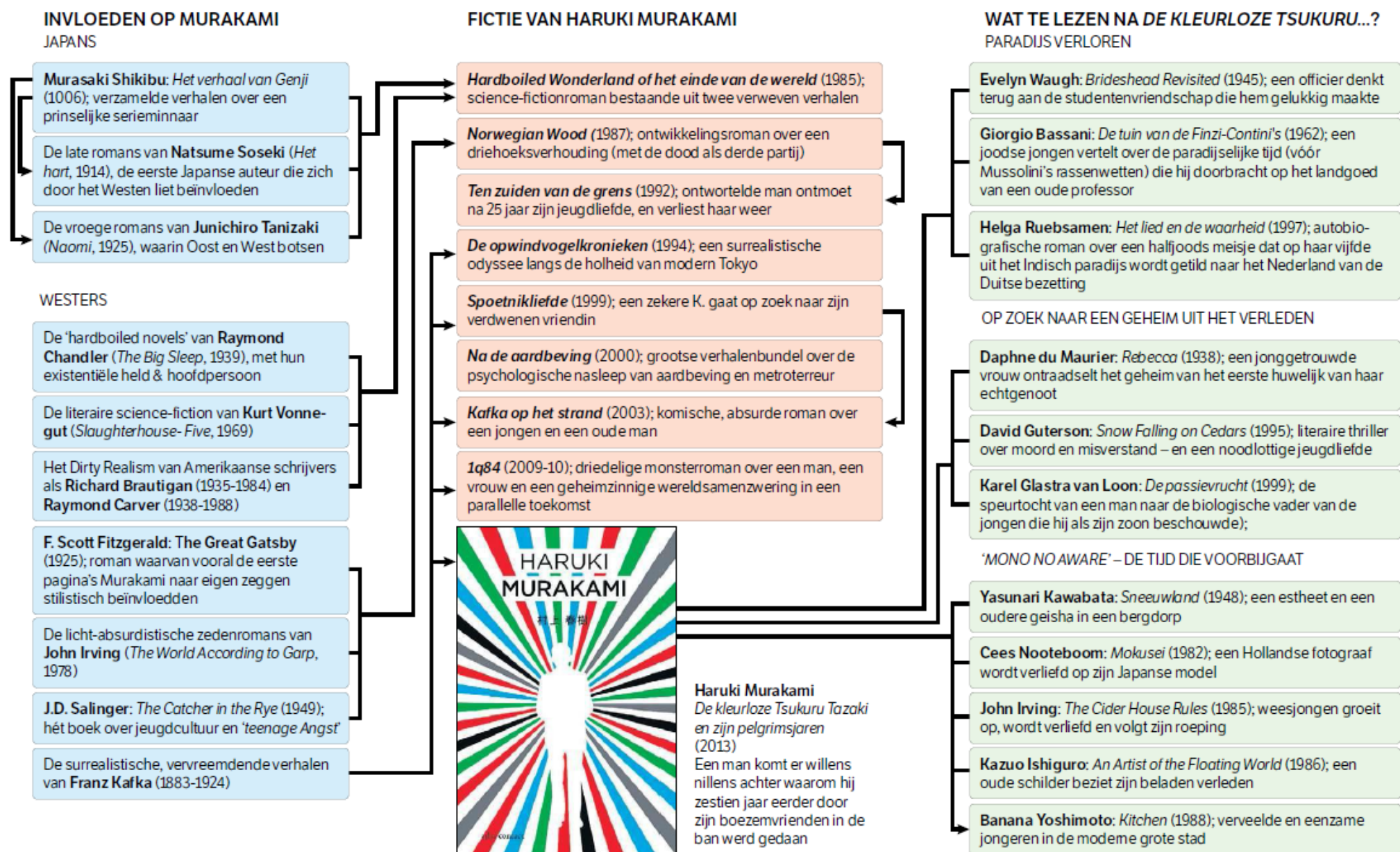

'Ik hoop op diepgaand analyseren bij de Murakami-leesclub'

Obe Alkema (20), student Nederlands te Groningen
„Het kan volgens mij op twee manieren gaan, bij de Murakami-leesclub. Het kan dat je met fans bij elkaar zit die alleen zeggen: 'Ja, ik vond het wel een beetje leuk'. Of het zijn mensen die veel van Murakami gelezen hebben en verbanden kunnen leggen met zijn eerdere werk. Ik hoop dat laatste. Diepgaand analyseren.

„Bij mijn studentenvereniging Flan or organiseren we regelmatig leesclubs. Maar daar zit je met vrienden, dus dan ben je ook aan het bijpraten. Nu, met onbekenden, op de leesclub, wordt de aandacht niet afgeleid door koetjes en kalfjes. „Ik zou het wel over het einde van de roman willen hebben, want dat kun je verschillend lezen. Vooral doordat iedereen anders naar een boek kijkt, kan dat iets interessants opleveren.” (TdV)

Lezen etcetera

NRC 100114 / Pieter Steinz

'We moeten ons idealisme snel terug vinden'

Vervolg van pagina C13

met me gedaan heeft, dan is de reis zinloos geweest. Mijn personages doorstaan de storm, maar ikzelf en de lezer ook. Iedereen moet na het verhaal ten goede veranderd zijn, hoe duister, zwaar en deprimerend het ook is. In die zin ben ik een moralist. Vergelijk me met de verteller die in een donkere grot de hollen mensen moed insprekt en zich wapent tegen de nacht."

U deinst er niet voor terug dingen onopgehelderd te laten. Ook in Tsukuru Tazaki weten we niet precies hoe een aantal misdaden in elkaar steekt.

„Het doet er niet toe. Het draait om de verandering. Als die heeft plaatsgegrepen, is het verhaal voltooid."

U noemde schrijven ooit een zeer ongezond beroep, omdat de schrijver zichzelf moedwillig blootstelt aan het gif in de geest.

„Oja, ik kan het voelen als ik aan het schrijven ben. Als je naar bepaalde plekken gaat, komt er iets kwaadaardigs mee. Zonder gif zou een verhaal niet boeien."

Wat is dat gif? Eenzaamheid?

„Eenzaamheid is voor mij een natuurlijke staat. Ik heb het over iets wat onnatuurlijk

Iedereen moet na het verhaal ten goede veranderd zijn, hoe duister, zwaar en deprimerend het ook is

en kwaadaardig is. Een gevoel... nauwelijks in woorden te vatten. Gelukkig kan ik, zoals gezegd, mijn brein splitsen. Ik heb de kracht elk moment voor de gezonde kant van de scheidingswand te kunnen kiezen. Maar wee als ik een misstap maak..."

Heeft u een verklaring voor uw succes buiten Japan?

„Die vraag heb ik vele mensen gesteld. Ik ben er zelf wel benieuwd naar."

Laat me een paar mogelijkheden schetsen. U heeft lang in het buitenland gewoond. Uw kosmopolitische voorkeuren – bijvoorbeeld qua eten en muziekvoorkeuren – zorgen dat zowel Japanse als westerse lezers tegelijk iets exotisch en iets vertrouwds geboden wordt.

„Ook als ik in Japan gebleven was, zou dit succes hebben kunnen gebeuren. Het zit niet in levensstijl, het zit in hoe mijn geest werkt. Ik ben wellicht door die afstand Japan scherper gaan zien, maar als verhalenverteller ben ik dezelfde gebleven. Ik heb grote liefde voor de Japanse taal. Een prachtig instrument, hoewel ik het doelmatig gebruik. Niet zoals Kawabata, Tanizaki of Mishima, voor wie de schoonheid van taal een doel op zich was."

U schrijft over mensen die onthecht zijn,

soms freelance, soms werkloos. Losse familiebanden, weinig vrienden. Terwijl Japan lang het land was van sterke familiebanden en trouw aan één werkgever. De laatste jaren is, door de economie, het leven van jonge Japanners meer op dat van uw hoofdpersonen gaan lijken.

„Inderdaad, mijn personages werken niet voor Mitsubishi of Sony, maar voor zichzelf. Ze willen oprecht in het leven staan. Veel jonge mensen in Japan zoeken zo'n leven. Toen ik jong was, was de samenleving intens conformistisch. Mijn ouders waren diep teleurgesteld dat ik niet voor een grote firma ging werken, maar een jazzcafé begon. Ik was een outcast. Nu zijn er veel meer mensen zoals ik. Ik denk dat veel lezers op zoek zijn naar rolmodellen. Mijn verhalen wijzen ze in zekere zin de weg."

Wat uw werk vooral uitvergroot is het knagende gevoel dat er iets niet klopt, al weten we niet wat. Het leven is te complex geworden, macht te ondoorzichtig. (Na langnadenken.) „Mijn werk werd in Duitsland ontdekt na de val van de Berlijnse Muur. En in Amerika na 11 september. Opvallend... Ooit was alles helder: een kapitalistisch blok hier, een communistisch blok daar. De wereld is zoveel onduidelijker geworden. Mensen voelen zich klein en hulpeloos.

De kleurloze Tsukuru Tazaki

Haruki Murakami's nieuwe roman lijkt geschreven volgens het soap-adagium *tell, don't show*. In tweede instantie ontdek je het eigenlijke thema: hoe de mens een bestaan wil ordenen, waarvan de hoofdzaak hem ontglipt.

Een spiegelbeeld van Don Quichot

Door **Arjen Fortuin**

Grote schrijvers hebben meestal niet meer dan een paar ruwe streken nodig om een personage in de verf te zetten. Een paar allesbepalende karaktertrekken, één oftwee vormende gebeurtenissen en de lezer weet wat hij van de held kan verwachten – en wat hij van het boek kan verwachten.

Zo ook Haruki Murakami in *De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimsjaren*. De eerste bladzijde is gewijd aan het doodsvragen dat de hoofdpersoon rond zijn twintigste in zijn greep heeft. Dan volgt de oorzaak van zijn wanhoop: de verstoting door de vier vrienden van zijn jeugd. Een groot deel van zijn middelbare-schooltijd maakte hij deel uit van een ogenschijnlijk onverbreekbaar vijfmanschap. Viervan de vijf hadden kleuren in hun achternaam kregen dus bijpassende bijnamen (de jongens Blauwe en Rooie, de meisjes Witje en

Zwartje). Tazaki betekent Veelpunt, wat hem tot de enige 'kleurloze' van de groep maakte.

In de geheel vanuit het perspectief van Tsukuru geschreven roman is die kleurloosheid veelzeggend. Na de middelbare school gaat hij, een jongen met geen woester verlangen dan het bouwen van treinstations, studeren in Tokio. De anderen blijven achter in Nagoya. Na twee jaar willen de vier niets meer met Tsukuru te maken hebben: of hij ze niet meer wil bellen. Hij weet zelf wel waarom.

Tsukuru heeft geen idee waarom, maar hij dringt niet aan. Kennelijk was hij in zijn kleurloosheid toch al het vijfde wiel aan de wagen. Hij gaat terug naar Tokio, pleegt geen zelfmoord, vermagerd sterken rolt in een vrijgezellenbestaan zonder opzienbarende ambities of grote gebeurtenissen. Hij sluit een niet van homo-erotische elementen verstoken vriendschap met een medestudent, maar ook deze Haida ('Asveld – Mr.

Aan het eind moet je je oordeel herzien dat de hoofdpersoon een loser is

Haruki Murakami: *De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimsjaren*. Vertaald door Jacques Westerhoven. Atlas Contact, 364 blz. € 19,95

Na het onnavolgbare *1q84* komt Murakami met een veel conventionele roman, over een jongeman die op zoek gaat naar de wortels van zijn grootste trauma. Onder het wat fletse verhaal schuilt een meta-literaire roman.

Grey') blijkt op een dag met de noorderzon vertrokken. Op zijn zesendertigste wordt hij verliefd op een vrouw (Sala, reisleader van beroep), die constateert dat hij nog steeds lijdt onder de verstoting door zijn vrienden: zij sommeerde hem uit te zoeken wat er precies is gebeurd. Dat doet Tsukuru: hij stuit op moedwil, misverstand en misdaad.

In de synopsis klinkt *De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimsjaren* doodsimpel – en niet alleen in de synopsis. Murakami laat de pelgrimage zich voltrekken in een reeks ontmoetingen waarbij de betrokkenen zo veel van hun gevoelsleven zo expliciet op tafel leggen dat je het idee krijgt dat hij de roman heeft geschreven volgens de wetten van de televisiesoap: *tell, don't show*: 'De angst dat je eigen bestaan opeens wordt afgewezen, de angst die je voelt als je zonder te weten waarom moederziel alleen aan je lot wordt overgelaten. Ik denk dat ik daarom niet tot intieme relaties in staat ben.' Iets vergelijkbaars geldt voor de letterlijke wederkeer van sommige formuleringen, bijvoorbeeld het gevoel van de 'volle borsten' van een vrouw tegen de borst van Tsukuru.

Een beginnend schrijver zou je erom van prutswork verdenken, bij Murakami ben je geneigd er meer achter te zoeken – al maakt deze vorm *De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimsjaren* tot een nogal slepende leeservaring. Immers: in tegenstelling tot bij een echte soap is er hier veel dat de lezer niet te weten komt. Zo zijn er de misdaden die een rol spelen in de vriendengeschiedenis waar geen schuldige voor aan te wijzen is. En Tsukuru heeft dromen waarvan niet te zeggen is hoe die zich verhouden tot de empirische werkelijkheid. Zo laat Murakami in zijn grote hoeveelheid uitgesponnen informatie een aantal evidente open plekken bestaan.

Wat wel duidelijk wordt, is dat de 'kleurloosheid' die Tsukuru zichzelf toedicht alleen in zijn eigen ogen bestaat; de andere leden van de vriendengroep lijken hem juist als de sterkste van de vijf te beschouwen –

het blijkt zelfs een van de redenen van zijn plotselinge verbanning. Wat in die episode ook duidelijk wordt is dat mensen op het moment dat de wereld ze geen uitsluit meer geeft over wat de objectieve waarheid is, ze niet anders meer kunnen doen dan kiezen welk verhaal ze voor waar houden, en daar dan naar handelen. Zo werkt de lezer ook. Die heeft zich door de krachtige tekening aan het begin van de roman laten overtuigen dat de hoofdpersoon een loser is, maar moet dat oordeel geleidelijk herzien.

Omdat de wereld zo veel vragen openlaat, zijn de personages in *De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimsjaren*, in staat de vreemdste verhalen te geloven of te verzinnen – als die verhalen hun wereld maar kloppend maken. Zelfs als ze zichzelf daarmee evident onrecht aandoen. Zo lijkt Tsukuru aan het eind van het boek in staat te geloven dat hij een bepaalde misdaad die hij fysiek niet heeft gepleegd op spiritueel niveau misschien wel heeft gepleegd. Hij staat op het punt de verantwoordelijkheid te nemen voor misstappen die hij nooit heeft begaan. En dáár schuilt het belangrijkste wat Murakami ons in deze roman te bieden heeft. Niet in het wat fletse verhaal van Tsukuru, maar in de schets van de menselijke noodzaak om een bestaan te ordenen waarvan de hoofdzaak ons altijd ontglipt. *De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimsjaren* is zo ook een meta-literaire roman. Het verlangen naar ordening, naar verbeelding is immers het verlangen naar literatuur – naar een verhaal dat sterker is dan de werkelijkheid. Zo gezien is de kleurloze Tsukuru Tazaki een spiegelbeeld van de ingenieuze ridder Don Quichot. Waar die laatste zich zijn eigen grootsheid verbeeldde, klampt Tsukuru zich vast aan de gedachte dat hij niets voorstelt. Dat leverde de Spanjaard stellig een boeiender levensverhaal op dan de Japanner. Maar in beide gevallen laat de schrijver zien hoe de verbeelding de strijd aangaat met de feiten, en passant duidelijk makend waarom hij dat doet – schrijven.

„Ik heb weleens de kritiek gehad dat mijn personages zo passief zijn, vooral in mijn vroege werk. Maar zijn mensen dan niet passief? Een klassieke held gaat op reis om een draak te doden, nu hoef je geen lange reis meer te maken. Het komt gewoon naar je toe. En het is geen draak, het zijn mensen, en soms dingen die je niet eens kan zien. De storm. We kiezen de storm niet. De storm kiest ons.”

In 2009 gaf Murakami in Israël een controverse lezing, waarin hij zei: 'Als ik moet kiezen tussen een hoge, solide muur, en het ei dat tegen die muur kapotslaat, sta ik altijd aan de kant van het ei.' Het was een zeldzaam politieke uitspraak van de meestal terughoudende schrijver, en één die zowel bewondering als afschuw opriep. „Toen ik die speech gaf”, zegt hij nu, „werd gedacht dat ik bedoelde dat de Palestijnen de eieren zijn, en de Israëliërs de muur. Maar het is gecompliceerder. Iedereen kan ei én muur zijn. Als het Palestijnse raketten regent op je wijk ben je als Israëliër het ei. En als Israëliëse straatjagers uitrukken is de Palestijn het ei.”

Ik vat het op als een mission statement. Een sleutel tot uw werk.

Hij knikt. „Je verzetten tegen de grotere machten.”

Zoals u zich eigenlijk al een leven lang verzet. Door tot afschuw van uw ouders een jazzclub te beginnen. Door schrijver te worden.

„Mijn vader en moeder doceerden beiden Japanse literatuur. Dus besloot ik een hekel te hebben aan Japanse literatuur. Daar begon het mee. Toen ik jong was, las ik alleen maar buitenlanders. Dostojevski. Kafka. Veel schrijvers uit de 19de eeuw. Geweldig. Maar ook detectives, sciencefiction en veel Amerikanen. Geen Japanse schrijver heeft op mij de invloed gehad die Raymond Chandler of F. Scott Fitzgerald hadden. Beiden lees ik nog steeds, en beiden heb ik vertaald.”

Met de jaren lijkt uw werk minder zelfgericht geworden. Niet alleen is de ik-vorm, de boku, geweken voor de derde persoon, uw werk voelt humaner. Zeker na 1995, het jaar van de Kobe-aardbeving en de terreuraanslag op de metro van Tokio. U kwam terug naar Japan en schreef 'Underground' (1997) en 'Na de aardbeving' (2000).

„Het was een belangrijk jaar, zonder meer. Ik had het gevoel dat ik in mijn werk meer open moest staan voor de wereld. Ik wilde verantwoordelijkheid nemen. Ik ben opgegroeid in Kobe. Het huis van mijn ouders is die dag ingestort. De aardbeving en de sa-

Ik heb de kritiek gehad dat mijn personages zo passief zijn, vooral in mijn vroege werk. Zijn mensen dan niet passief?

rin-aanslag door de Aum Shinrikyo-sekte waren twee dreunen voor een toch al wankele bevolking. Japan veranderde enorm in de jaren negentig. Het economisch wonder leek uitgewerkt, mensen werden intropectief. Wat is er met ons gebeurd? We zijn rijker geworden, waarom zijn we dan niet gelukkiger? We waren bang, verkeerden in vertwijfeling. Het was een moment om weer idealistisch te zijn.”

Hoe kijkt u aan tegen het huidige Japan, na de tsunami en na Fukushima?

„We moeten ons idealisme snel hervinden. We moeten onze kerncentrales sluiten en bouwen aan een nieuw land. Dit is het moment voor zelfvertrouwen. Maar ik vrees dat de *window of opportunity* alweer aan het sluiten is. De regering van president Abe is absoluut niet van plan kerncentrales te sluiten. Ondertussen wordt het leger versterkt en China steeds meer gedemoniseerd. We hebben rechts-radicalen aan de macht. Dat is een groot probleem.”

Voelt u geen aandrang een zegsman voor links te worden?

„Zo nu en dan doe ik mijn zegje. Maar in de kern ben ik een verhalenverteller. Dat is wat ik kan. Ik zal mijn raam open doen en iets naar de mensen schreeuwen. Maar daarna moet het raam weer dicht, en moet

ik me op het werk concentreren.”

Er valt een lange stilte, en dan slaat hij zijn blik weer op. „En toch... Ik zoek wegen om iets te doen. Als ik iets kan doen, zal ik het doen. Maar waar, hoe en wanneer? Ik weet het niet...”

Na het interview biedt Murakami me een lift naar Waikiki Beach aan. Onderweg vertelt hij over zijn droom om ooit weer een jazzclub te openen, over de landen waar hij gewoond heeft, en over de muziek die hij beluistert. („Klassiek is voor de productieve uren in de ochtend, de avond is voor jazz.”) En hij heeft het over zijn opluchting wanneer het Nobelprijs-seizoen weer voorbij is. Wat een waanzin dat journalisten hem lastigvallen vanwege wat noteringen bij een Brits wedkantoor! Alice Munro gunde hij de prijs van harte. „Ik heb onlangs een verhaal van haar vertaald. Ik hem me daar zeer mee vermaakt.”

Hij zet me af, op de hoek van Kalakaua en Kapihulu, waar de zwervers op het trottoir liggen, genegeerd door aangebrachte badgasten en het zwaar beladen winkelpubliek. Op het strand draait een filmcrew een scène voor de televisieserie *Hawaii Five-O*. Murakami zwaait nog één keer van achter het stuur. Dan slaat de Mini Cooper af en is alles weer normaal.

Auke Hulst

De verhalen

Murakami kan in vijf pagina's een wereld oproepen die een heel boek rechtvaardigt. In zijn romans stapelt hij metaforen, blaast hij personages op, in verhalen is hij op z'n best.

Vergeet de marathon, loop honderd meter

Door A.H.J. Dautzenberg

Een jong stel besluit om naar de dierenruimte te gaan, want er is een kangoeroe geboren – het stond in de streekpagina's van de krant. Het duurt echter een maand voor ze het pasgeboren jong zien; regen, kiespijn en een gemene wind hield ze tegen. De vrouw is teleurgesteld, want het jong is in de tussentijd flink gegroeid. Gelukkig kruipt de kleine kangoeroe uiteindelijk wel als een baby in de buidel 'van (vermoedelijk) de moeder'. Vermoedelijk – tussen haakjes bovendien.

Het verhaal is zwanger van onzekerheid en twijfel. Maar dé vraag die het stel bezighoudt, wordt niet gesteld, laat staan beantwoord. Ze vertragen, stellen uit en zijn duidelijk zoekende – 'Zou het zwaar zijn, zoets in je buidel?' 'Maak je geen zorgen. Een kangoeroe is sterk.' Het zijn eigenlijk nog onschuldige kinderen; ze eten een chocolade-ijsje en een hotdog.

Onderweg naar de dierenruimte vraagt het meisje zich af of de babykangoeroe nog wel leeft, of dat de moeder een zenuwinzinking heeft gehad – 'misschien heeft ze een trauma opgelopen?' Wat projecteert ze allemaal op de kangoeroes? We komen het niet te weten.

Wel geeft Haruki Murakami een sleutel: het verhaal draagt als titel 'Een perfecte dag voor kangoeroes'. Een allusie op de Salinger-klassieker *A perfect day for banana-fish* – een jong echtpaar, een trauma, een spelend kind...

Lieflijkheid

Het einde van het verhaal is van een bedrieglijke lieflijkheid. 'Het zag er naar uit dat het voor het eerst in lange tijd een warme dag ging worden. „Zullen we ergens bier gaan drinken?” zei ze. „Prima idee,” zei ik.' Ze slepen de doem van Salinger achter zich aan, als een uit doodskleden genaaid bruidssluier.

'Een perfecte dag voor kangoeroes' is mijn favoriete Murakami-verhaal, op de voet gevolgd door 'Het spaghetti-jaar' (beide zijn opgenomen in *Blinde wild, slapende vrouw*). In slechts vijf pagina's roept de schrijver een wereld op die een heel boek zou kunnen rechtvaardigen. Gelukkig hield hij zich in en maakte hij er een kort verhaal van.

Dat had hij vaker moeten doen, denk ik wel eens. Op de honderd meter is Murakami in mijn ogen zoveel sterker dan op de marathon, al houdt hij gezien zijn oeuvre zelf meer van de laatste.

In zijn romans heeft Murakami nogal eens de behoefte om te stapelen. Metaforen worden opgeblazen,

personages (meermaals) uitvoerig beschreven en acties grondig verklaard. Een omgekeerd Droste-effect. Murakami houdt overduidelijk van de auctoriale vertelinstantie.

Ook blijft hij variëren op zijn centrale thema (volwassen worden), en hanteert hij telkens opnieuw de overbekende freudiaanse motieven. En welk muziekstuk moet dit keer voor een extra betekenislaag zorgen? (*Le mal du pays* van Franz Liszt is in zijn nieuwe roman de troef.) Murakami's romans werden gaandeweg toegankelijker: minder Kafka, meer romantiek. De dialogen daardoor fletser.

In zijn korte verhalen creëert hij bijna achteloos werelden waar ik wel meer van wil weten. Mijn fanta-

In zijn romans heeft Murakami de behoefte om te stapelen

sie wordt geprikkeld, niet geleid en betutteld. Dát is de literatuur waar ik warm van word.

Protagonist

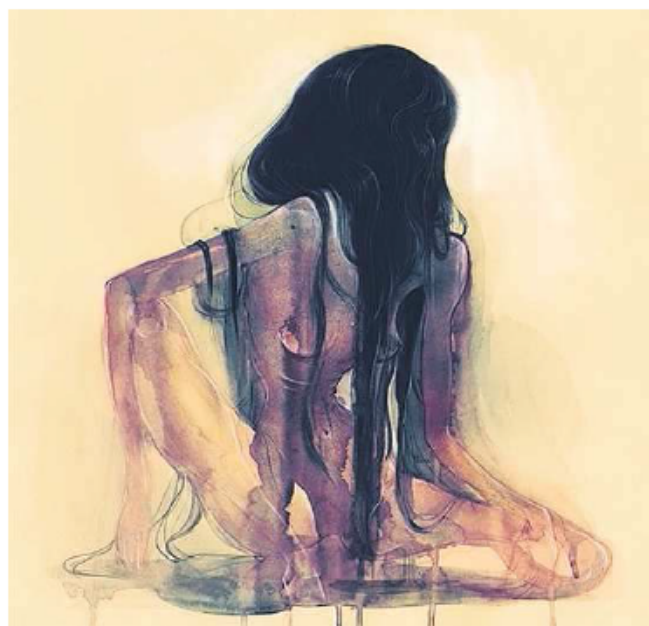
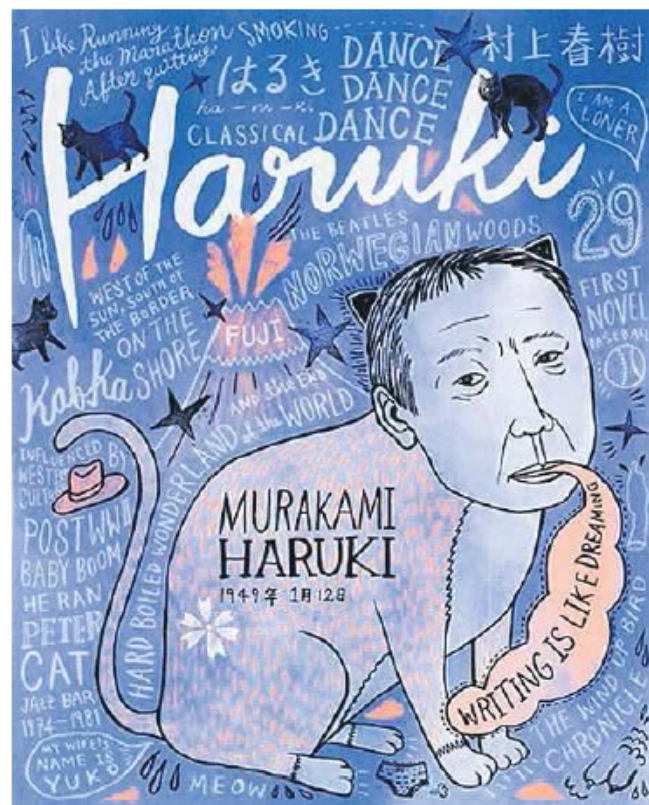
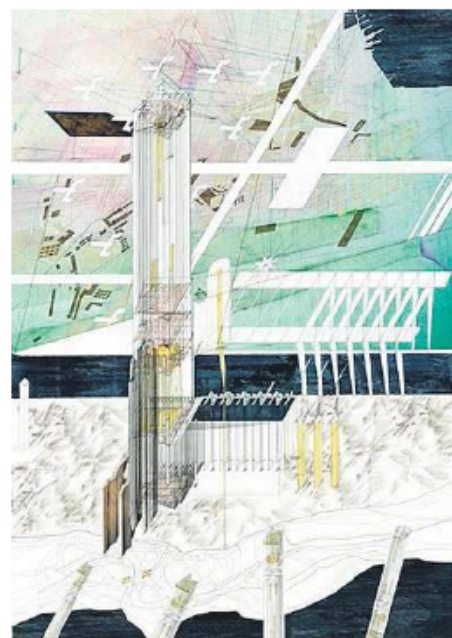
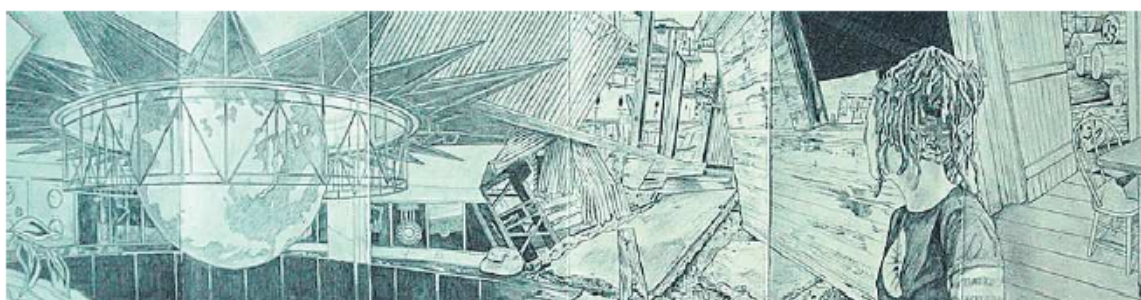
'1971 was het jaar van spaghetti. In 1971 bleef ik spaghetti koken om te leven en bleef ik leven om spaghetti te koken.' Wat volgt is een scène waarin de protagonist aan de telefoon suggereert dat hij spaghetti kookt, om een vrouw af te wimpelen. Waarom? Hij weet het zelf ook niet. 'Af en toe vroeg ik me af hoe het haar verder was vergaan. Meestal als ik spaghetti aan het eten was.'

Murakami's populariteit blijft groeien. Liefhebbers van zijn werk weten wat ze krijgen. Murakami is een betrouwbaar merk geworden. Een uiterst productieve Nobelprijskandidaat die elk jaar hoog scoort in de polls. Vele romans zullen nog volgen.

Maar ik blijf (tegen beter weten in) hopen op een nieuwe verhalenbundel. Met verhalen die me verrassen, en die het illuster idioom links laten liggen. Wie weet, op termijn, wanneer hij door de ouderdom niet langer zijn geliefde hobby kan beoefenen. Inderdaad, marathons lopen.

Op 23 januari verschijnt *En dan komen de foto's*, de nieuwe verhalenbundel van A.H.J. Dautzenberg bij Atlas Contact (336 blz. € 19,95).

Schilderen is als dromen van Murakami

Tallose beeldend kunstenaars hebben zich de afgelopen jaren door het werk van Haruki Murakami laten inspireren, zoals blijkt uit inzendingen voor een wedstrijd van designsite Nowness uit 2011. Het werk boven is van Meg Baron, daaronder kunst van Justinebelle (links, naar aanleiding van *Kafka op het strand*) en Haejeon Jessica Lee: 'Writing is like dreaming'. De kikker is van Jake Snellin, die 'Superkikker redt Tokio' las in *Underground* en het vrouwenportret van Monica Ramos, die er *Kafka op het strand* en *Norwegian Wood* in verwerkte. Vidha Saumya (onder) verbeeldde *Hard-Boiled Wonderland*.

‘Vijf vrienden en zes vingers, daar zit een verband’

Anne Ardon (19), student bestuurskunde te Rotterdam
„De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimsjaren gaat over vijf vrienden, maar het gaat ook over mensen met zes vingers. Daar zit een verband, vermoed ik, maar ik kom er niet uit. Dat lijkt me een interessant ding – ik wil wel weten wat anderen daar voor theorieën over hebben.
„Dit is mijn eerste leesclub – ik associeer het nog wel een beetje met moeders en vriendinnen en een grote pot thee. Maar ik vind het fijn om te praten over boeken. Ik wil wel weten hoe anderen zich voelden bij het lezen, hoe ze zich tot het boek verhouden. Daar is genoeg over te zeggen.
„Ik denk wel dat je meer over dit boek kunt zeggen als je meer van Murakami hebt gelezen. „In elk boek verdwaalt er wel een kat, bijvoorbeeld. Ook betekenisvol.” (TdV)

Dol op jazz? Sla drie beurten over

Ganzenbord

Speciaal voor u hét Murakami ganzenbord: een wijsheidsspel over Haruki Murakami gecombineerd met een snufje Mens Erger Je Niet.

- 5) U bent gefascineerd door stations: blijf 4 beurten in de stationshal zitten
- 6) Hier startte Murakami zijn loopbaan: ga verder naar 12
- 14) Is dit Japanse of Amerikaanse literatuur? U aarzelt: ga terug naar start
- 16) U leest *Kafka op het strand*: sla 2 beurten over
- 17) U laat zich inspireren door Raymond Chandler: ga door naar 21
- 23) Sprekende katten belagen u, blijf zitten tot u gered wordt
- 27) Met *Spoetnikliefde* komt u snel voorwaarts: ga naar 41
- 31) U bent fan: ga naar 36
- 32) U bent dol op jazz, blijf even luisteren: sla drie beurten over
- 36) Mensen die praten over hardlopen zijn doodlopers: ga terug naar af
- 41) U laat zich inspireren door F. Scott Fitzgerald: ga naar 44
- 42) De olifant verdwijnt, blijf stilstaan: sla 1300 beurten over
- 45) De man zonder gezicht uit *After Dark* is watching you, vlucht naar 50
- 50) IQ84: denkt u bij dat getal aan uw IQ of aan Orwell? Wanneer u aan uw IQ denkt: ga naar 60; wanneer u aan Orwell denkt: ga terug naar start
- 52) Topdrukte in de metro: sla 1 beurt over
- 54) Wat staat hier? Wie hier IQ84 in leest mag naar 55
- 58) Wat een fan bent u, ergerlijk gewoon: ga terug naar 33
- 59) U staart net als Watabe de vuurvlieg na: vlieg mee naar 61
- 62) De opwindvogelkronieken en de put, omdat in zowel de roman als in het ganzenbord een put voorkomt. Ziet u hier de grap van in dan heeft u gewonnen, vindt u het flauw: ga terug naar start.

Lege vaten zeggen veel

Lezers vallen massaal voor de vertrouwelijke verteltrant van Haruki Murakami. Op zijn 65ste verjaardag, morgen, verschijnt de Nederlandse vertaling van zijn jongste roman.

Door **Arjan Peters**

Onder de kapstok bij Haruki Murakami thuis in Tokio staan de schoenen van Raymond Carver. Niet dat hij er weleens een stukje in gaat wandelen, zoals hij me drie jaar geleden desgevraagd met nadruk verzekerde, hij zou niet durven en bovendien: de Amerikaanse prozaïst was een reus en Murakami heeft een bescheiden postuur. Maar toen Carver in 1988 op zijn 50ste aan longkanker was gestorven, wilde zijn tweede vrouw en erfgename Tess Gallagher hun Japanse vriend een persoonlijk aandenken sturen. Iets waardoor hij Carver meteen weer voor zich zag. Ten voeten uit.

Ze kenden elkaar goed. Murakami had in de jaren tachtig zelf een paar boeken geschreven, maar was al veel langer een grote Raymond Carver-fan. Uit liefde voor de schrijver van enkele klassiek geworden verhalenbundels (gedrongen zinnen, geen adjectieven, directe rede, *dirty realism*) heeft Murakami diens complete oeuvre in het Japans vertaald: negen delen, inbegrepen het nagelaten proza. En aan die vertalingen kun je iets aardigs aflezen, zoals Jay Rubin (die Murakami weer in het Engels heeft vertaald) een tijdje geleden heeft laten zien. De hoekige afstandelijkheid die Carver kenmerkt, blijkt in de Japanse vertaling een subjectieve toon te hebben gekregen – alsof je kunt zien dat Murakami een ander paar schoenen draagt. In het verhaal 'Neighbors' schrijft Carver: 'He wondered if the plants had something to do with the temperature of the air'.

In Japan lezen ze echter al een kwart eeuw, dankzij de vertaling van Murakami, zoiets als dit: 'He toyed with the thought, 'Hmmm, could the temperature be different because there are plants here?''

In het tweede geval zitten we ineens in het personage. Alles verinnerlijken is naar het schijnt een typisch Japanse trek – maar het zegt ons, lezers van Carver én van Murakami, ook iets over de laatste persoonlijk. Een van diens geheimen, waardoor zijn lezers massaal en mondiaal voor hem vallen, is immers de vertrouwelijke verteltrant. De lezer van Murakami zit niet tegenover een autoriteit of sprookspreker met een diepe bas en strenge blik. De verteller is een buurman, die ons over de schutting bijpraat.

Zo losjes gaat het ook toe in de roman die vorig jaar in Japan uitkwam en nu is vertaald: *De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimsjaren*. 'Dus hoewel hij geen opvallende persoonlijkheid was en geen speciale kenmerken bezat', staat er op de beginpagina's, 'en ondanks zijn neiging om in alles de gulden middenweg aan te houden, had hij (blijkbaar) toch iets wat je niet helemaal normaal kunt noemen.' Hij houdt namelijk opmerkelijk veel van het observeren van treinstations. 'Dat tegenstrijdige beeld van zichzelf zou hem tussen zijn tienerjaren en zijn zesendertigste – nu dus – nogal wat verwarring en onzekerheid bezorgen.'

Blijkbaar, nu dus: er gauw tussen gekrabbeld. Enigszins onhandig. Of zijn het juist zulke praatwoordjes die naar ons knipogen en voorkomen dat het verhaal steriel en gepolijst oogt? Weinig andere

schrijvers zie ik zoiets laten staan. Bij Murakami werkt het. De verteller spreekt ons van dichtbij toe, is de suggestie. 'Ze nam een slokje koffie en zette het kopje terug op het schoteltje. Toen inspecteerde ze haar nagellak, alsof ze tijd wilde winnen. Haar nagels waren keurig gelakt: in dezelfde garnaalroze tint als haar handtasje (misschien iets zachter). Tsukuru durfde er een maandsalaris om te verwedden dat dat geen toeval was.' Zoals het ook opzet moet zijn dat Murakami zijn zinnen losjes in elkaar zet, inclusief een voorzichtige correctie tussen haakjes (nu ik er nog eens over nadenk was die tint niet exact dezelfde, toch even zeggen), en niet beeldhouwt. Hij hoeft niet te imponeren; als hij ons maar vangt.

En dat hij voor de zoveelste keer een leeg personage presenteert, een 'leeg vat' van 36 jaar, zegt ook veel. Het oeuvre van de Japanner barst van de lege hoofdpersonen – niet dom maar burgerlijk en gelaten, tevreden met hun baantje, zonder

72 | 14 JUNI 2019

verwachtingen. Ze komen voor in de verhalen: de geldloper Katagiri in 'Kikker redt Tokyo' uit de bundel *Na de aardbeving* (vertaald in 2008) is niet bang voor boze wanbetalers: 'Als ze wilden schieten, schoten ze maar. Hij had vrouw noch kinderen, zijn ouders waren al jaren dood, zijn broer en zus waren op zijn kosten naar de universiteit gegaan en getrouwd. Als ze hem hier en nu vermoordden, bezorgden ze daar niemand last mee – zelfs Katagiri niet, althans niet in het bijzonder.'

Ze komen ook voor in de grote romans, zoals de wiskundige Tengo in de wervende trilogie *1q84* (vertaald in 2010), die wiskundeles geeft en verhalen schrijft. 'Eén keer per week kwam zijn vriendin (een getrouwde vrouw) op bezoek en dan brachten ze de middag samen door.' De seks met die tien jaar oudere vrouw was bevredigend, en ook ongedwongen. 'Want hun verhouding dreigde zich niet tot iets meer te ontwikkelen.' 's Avonds maakte hij een lange wandeling, en als de zon onderging las hij in z'n eentje een boek bij wat mooie muziek.'

Juist deze efficiënte-lulletjes, om wie de doorsnee-romancier met een grote boog heen zou lopen, hebben Murakami's voorkeur. Met hen kan hij werken. In zijn boeken functioneren de kleurloze hoofdpersonen als projectiescherm: op een blanco doek kun je veel kwijt. Gewone mannetjes die niets liever willen dan dat ze met rust worden gelaten, krijgen onverwacht te maken met vreemde gebeurtenissen, excentrieke personages, met pratende dieren en onbestaanbare natuurverschijnselen.

Bij uitstek zijn ze geschikt om te luisteren: naar verhalen van anderen, die wel iets bijzonders meemaken of kwijt willen. De ware Murakami-protagonist is uitgerust met grote ogen en oren: verwonderd kijkend en luisterend lopen ze door een betoverd universum, waar geen houvast bestaat. En wij trekken met hen op – want dát is de truc: een leeg personage moge oninteressant lijken, maar is een ideale camera en voice-recorder ineens, en in zijn open opstelling te vergelijken met de lezer. Ook die heeft geen eigenschappen, of dient die in ieder geval onder het lezen op te schorten, onderworpen aan wat hem wordt voorgeschoteld.

Tsukuru woont alleen in een flatje in Tokio, en werkt als stationsbouwer op plaatsen waar hij van jongs af aan ook graag uren mocht kijken. Op het gigantische hoofdstedelijke Shinjuku-station bijvoorbeeld, met per dag 3,5 miljoen reizigers,

allemaal mensen die aankomen en vertrekken, niemand zonder een plaats waar ze heen willen of naar terug willen. Apart, denkt hij. Zelf is hij nooit op het idee gekomen eens een willekeurige trein te pakken.

Uitgerekend hém moet Murakami hebben. Deze onavontuurlijke dertiger komt tegenover een wondere wereld te staan, als zijn nieuwe vriendin het vermoeden uitspreekt dat hij zo geremd en gereserveerd is vanwege gebeurtenissen uit zijn verleden waar hij niet mee in het reine is gekomen. Inderdaad, op zijn 20ste maakte hij in Nagoya deel uit van een vijfkoppig gezelschap vrienden. Van de ene dag op de andere hebben de andere vier (twee mannen, twee vrouwen) Tsukuru eruit gegooid, zonder te zeggen waarom, maar het moest iets onverklaarbaars zijn. Na al die jaren gaat de kleurloze de vier kleurrijke vrienden van vroeger langs en hoort hun verhalen aan. Dat is de hoofdmoot van de roman.

Onderweg hoort hij vreemde dingen, parabels en dromen, angstwekkende feiten en een paar lachwekkende. Even lijkt het erop dat Murakami een variant heeft geschreven van *Het schandaal* (1986), de befaamde roman van zijn landgenoot Shusaku Endo, over een gevierd schrijver die zomaar van iets kwalijks wordt beschuldigd, en die als hij afdaalt in zichzelf steeds minder zekerheid heeft over zijn ware aard.

Maar meer nog doet het verhaal over Tsukuru Tazaki denken aan Murakami's eigen eerdere boeken, vooral omdat de verpersoonlijking van de 'andere wereld' waar de beheerste hoofdpersoon in getrokken wordt, een schone jonge vrouw is (een van de vroegere vrienden) die zich, door depressies geplaagd, uit de gewone wereld terugtrekt en daardoor nog onbereikbaar wordt. Lang geleden bemind, of alleen op afstand bewonderd, nu een bittere herinnering geworden.

Die figuur doortrekt het hele Murakami-oeuvre. Witje, zoals ze in de nieuwe allegorische roman heet, heeft vele zusters. Het mooiste voorbeeld blijft Naoko in het melancholische *Norwegian Wood* (1987, vertaald in 2007), aan wie de 38-jarige Watanabe terugdenkt, en met wie hij rond zijn 20ste omging. Ze waarschuwde hem voor de veldput ('misschien was het een beeld of teken dat alleen in haar hoofd bestond') die zich ergens in het gras in de buurt bevond, 'niemand weet waar die is', en als je daar in valt, ben je verloren.

De put naar de andere wereld, in de fatale zin. De put als symbool voor het gevaar dat bij avontuur hoort. Ook in *De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimsjaren* zitten mooie details waarvan je niet weet of ze meer zijn dan dat, een teken van iets misschien: de motieven op de potten van een pottenbakker echtbaar, twee 'zesde vingers' die op het station bij Gevonden Voorwerpen zijn aangetroffen, of de zin 'Ze nam Tsukuru's kaartje aan, glimlachte met haar hele gezicht en drukte een toets van haar telefoon in alsof het de zachte neus van een buitengewoon grote hond was'. Moeten we dat beeld onthouden of niet? Die onzekerheid is de Murakami-atmosfeer.

De gewone, dagelijkse, dikwijls kleurloze wereld is niet de ware. Er is een heftige tegenwereld, die jou kan opladen én waarin je ten onder kunt gaan, is de les die Murakami telkens verstrekt. Soms in een draaikolk van exuberante verhalen, soms in een modern sprookje. Soms in een strakke parabel, soms in een langgerekte, zoals nu. De nogal weë wijsheid dat je het leven voluit moet ondergaan om te voorkomen dat alles je plompverloren overkomt (en dát moet dan de beweging worden in het leven van een stationsbouwer die dacht zijn bestemming al te hebben gevonden), lijkt geplukt uit de promotiefolder van een mediocre therapeut. De verbijstering die Murakami je bezorgde met romans als *Kafka op het strand* (vertaald in 2006) of de verhalen van *Blinde wilg, slapende vrouw* (vertaald in 2009), blijft uit. De nostalgie die dit keer is verbonden met de pianomuziek van *Années de pèlerinage* van Liszt is van onverdachte snit, maar schrijnt minder dan de deun *Norwegian Wood* deed.

Voor de goede orde: klagen over zo'n gul verteller zou misplaatst en verwend zijn. De vaststelling dat Murakami beter is geweest, betekent dan ook een diepe buiging voor het oeuvre dat we reeds kennen, het machtsge siervuurwerk dat aan de drie sterretjes vooraf is gegaan.

★★★★★

**Haruki Murakami:
De kleurloze Tsukuru
Tazaki en zijn pelgrimsjaren**

Uit het Japans vertaald door Jacques Westerhoven.

AtlasContact; 364 pagina's; € 19,95.

MURAKAMI'S VALSE START

Sinds 2001 versijnt al het werk van Murakami bij Atlas, later AtlasContact. Eind jaren negentig zag Emile Brugman, de uitgever van Atlas, in het buitenland her en der vertalingen van Haruki Murakami liggen. Hij werd nieuwsgierig, kocht een aantal Engelse uitgaven en heeft als eerste *De opwindvogelkronieken* gelezen. 'Hij wist meteen dat hij alle boeken van die auteur wilde uitgeven.' Zo schreef de uitgeverij in november vorig jaar,

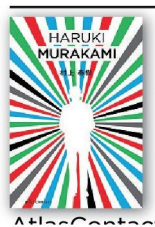
toen de vertaling van de nieuwe roman werd aangekondigd. Echter, als Emile Brugman in 1990 en 1994 gewoon in de Nederlandse boekhandels had rondgekeken, zou hij daar twee romans van Murakami in vertaling hebben aangetroffen. *De jacht op het verloren schaap* en *Hard-Boiled Wonderland en het einde van de wereld* waren toen namelijk bij Bert Bakker verschenen. Waarom hield die uitgever het daarna voor gezien, terwijl

Murakami sinds *Norwegian Wood* (1987) een beroemdheid aan het worden was? Guusje de Vries van Prometheus/Bert Bakker, moet het haar baas vragen, uitgever Mai Spijkers: 'Mai werd getipt via een vriend van hem in New York, die werkte voor de Amerikaanse tak van een Japanse uitgeverij, Paul de Angelis. Van de twee boeken die je noemt, zijn elk 600 exemplaren verkocht. Daarom zijn we er toen mee gestopt. Helaas.'

Eigen festival in Amsterdam

Sommige auteurs hebben lezers die een fanclub van verslaafden vormen. Haruki Murakami is zo'n schrijver. Toen in juni 2010 de eerste twee delen van *1q84* in de Nederlandse vertaling verschenen, stelde de Amsterdamse boekhandel SelexyZ Scheltema de winkel open voor een literaire avond, waarna precies om 24 uur de verkoop begon. In hetzelfde jaar bracht uitgeverij Atlas een Murakami-agenda uit, vol citaten uit het grote

oeuvre. Vanavond vindt in Amsterdam het Murakami-festival plaats, waarvoor de 500 beschikbare kaarten al weken geleden in sneltreinvaart waren uitverkocht. Op 15 plaatsen in de stad (Letterenfonds, Okura Hotel, Kattenkabinet) praten 25 liefhebbers over de nieuwe roman onder leiding van critici en auteurs. Later op de avond is er een feest voor alle deelnemers in het Comedy Theater.

De verteller is een buurman,
die ons
over de schutting
bijpraat

In Haruki Murakami's boeken spelen

gewone mensen, zonder al te veel verwachtingen, vaak de hoofdrol.

Foto Steve McCurry / Magnum Photos / HH

ATLAS - UITGEVERIJ